

Til enhver med viden om flygtningestrømme, gældskrise og med moderat klimadesperation i sin dna

Professor på Kunstakademiet i København Angela Melitopoulos skabte et af de mest bemærkelsesværdige værker på Documenta 14 i Kassel. Hun har i videoværket 'Crossings' kunstnerisk mod til at skildre flygtningekrisen som en destabiliserende kraft, en motor for forandring, og samtidig vise et desperat Europa råt for usødet i sitrende, sammenvævede billeder

KUNSTKRITIK
Af Ida Marie Hede

I Kunsthal Charlottenborgs mørklagte rum er jeg omringet af fire store skærme. De er

placeret på hver sin væg og lyser op på skift – og så pludselig samtidigt. Lyden strømmer fra et 16-kanals højttalersystem og omslutter mig.

Jeg sætter mig på en af de små bænke i rummet og vrider hovedet

af led for at få alt med. Tyskfødte Angela Melitopoulos, der siden 2013 har været professor på Kunstakademiet i København, har skabt den 105 minutter lange totalinstallation *Crossings* på baggrund af årelange samarbejder med bl.a. videokunstner Angela Anderson og filosof Maurizio Lazzarato.

Værket blev udråbt til at være et af de mest politisk engagerede værker på sidste års Documenta i Kassel og er en sorgfuld, episk fortælling om, hvordan kapitalismens akkumulering af rigdom hænger sammen med en kynisk udvinding af naturens ressourcer og menneskeligt slavearbejde.

Melitopoulos filmstil er dokumentaristisk. Netop den voyeu-

ristiske og pinefuldt udpenslede skildring af konkrete miljøer, ofte verdens fattigste, som f.eks. hos kinesiske Wang Bing, hvis film varer op til 14 timer, har gjort den dokumentaristiske stil et af de mest spændende greb i den politiske ende af kunstscenen lige nu.

Crossings får sin fortælle-mæssige intensitet fra ultrapræcise krydsklip mellem de fire skærme, der skildrer områder i Grækenland, flygtningelejre i bl.a. Moria og Lavrion, havnen i Piræus og naturområdet i Skouries. Billederne er både håndholdte og majestætiske, skiftevis distance og flimrende afmagt.

I kunsthallens lille læserum kan man dykke ned i Melitopoulos vidtfor-grenede research, inspirationen

fra den franske psykoanalytiker Felix Guatarri, men man kan også gå direkte ind i mørket.

Det er nemlig ingen sag at lade sig opsluge af Melitopoulos empathiske filmvæveværk, hvis man har bare elementært kendskab til flygtningesituationen i Europa, gældskrisen i Grækenland og moderat klimadesperation i sin dna.

En af *Crossings* pointer er nemlig, at neoliberalismens historiske udvikling – og de traumer, den har medført – overføres ikkesprogligt fra krop til krop, mellem generationer, indlejrer sig i og forbinder steder og mennesker langt fra hinanden.

Melitopoulos komposition indfrier virkelig hendes idé, for

forurener vandressourcerne med asbest. Grækenland tjener minimalt på storminedriften – en konsekvens af gældskrisen, der ledte til en drastisk forarming af det græske samfund til fordel for de øvrige EU-landes vækst.

To ældre mænd fra Skouries sludrer rørende om at miste håb og historie, aktivister fortæller om deres ødelagte lokalområde. Poetiske billeder af olivenhøst og demonstrationers tumult.

Minedriften skaber en rød tråd til historien om Lavrion i Attika i Nordgrækenland, som i Antikken var en slavehavn.

Slaver knoklede i sølvminerne og finansierede græsk imperialisme, men de var rebelske og i overtal. I dag rummer Lavrion også en flygtningelejr, og sådan knytter Melitopoulos virtuost historisk slaveri til migranters liv i dag – og til den neoliberale vækstfortælling.

Almægtigt kor af migranter

Morialejren på Lesbos fornemmes klaustrofobisk. Kameraet glider hypnotisk langs hegnet, mens stemmer taler alene eller på skift – uden synlige kroppe – om dehumaniserende vilkår. Strømmende fra 16 højtalere giver lyden en svimlende følelse af desperat nærvær og tidløst fravær. Nuets migranter er et både almægtigt og anonymt kor – med råb ud til franske Marguerite Duras' mennesketomme film. Men så er der den overraskende velfungerende Lavrion-lejr, der bebos af kurdere fordrevet af tyrkerne i 80'erne.

Den kurdiske frihedshær PKK har organiseret lejren efter demokratiske principper. Vi ser børn og unge spille og danse, som om musikken – frem for sproget – bærer erfaringerne videre.

Protester i forskellige antræk er *Crossings* nervesystem. Antikkens slaveoprør kaster sit skær ind i nuet. Måske mobiliserer lejrens musik til kamp? Vold foreslås ikke som en løsning, men filmens stemmer er anfægtede, og modstand er jo alt, de har.

Crossings er et uforglemmeligt skarpt værk, fordi det er sjældent blottet for vestlig apati og eskapisme. Jeg bliver mindet om, at mennesker verden over, i tusindvis af år, har levet hårdt og stærkt uden de privilegier, jeg føler, alle burde have ret til. Melitopoulos zoomer ind på og ud af vores fælles historie, interesserer sig for det geopolitiske og det helt lokale. Hun skildrer miljøer som erindrende – og hun er samtidig interesseret i, hvad mennesker i udsatte situationer har på hjerte, og hvordan de organiserer sig. På den måde bliver *Crossings* varsel om, at flygtningesituationen vil komme til at destabilisere kapitalismens orden, rent faktisk troværdig.

Kultur@information.dk

'Crossings'. Kunstner Angela Melitopoulos. Udstilles på Charlottenborg Kunsthall fra den 22. november – 13. januar 2019

miljøer får karakter af hovedpersoner, der fysisk trænger sig på.

'Blodløs' borgerkrig

Når skærmen mørklægges, fortæller en seriøs *voice-over*, at vore dages gældssamfund, der blev grundlagt i det antikke Grækenland, skaber en 'blodløs' borgerkrig mellem kreditorer og debitorer. Vi skal forstå, at selvom krigen er fysisk usynlig, kører den på fuldt blus, udkæmpes af bureaukrater, og ofrene er mange – og indebærer en udvinding af naturens ressourcer. I Skouries nær Thessaloniki i det nordlige Grækenland panorerer kameraet roligt hen over landskaber, hvor et canadisk mineselskab rydder dyrebare skove og

Utøya-massakren genfortalt som dramaøvelse

Fire overlevende fra Utøya-massakren mødes i dokumentarfilmen 'Rekonstruktion Utøya' med 12 jævnaldrende i et filmstudie for at rekonstruere de overlevendes oplevelser. Det er dog de overlevendes fortælling, og ikke selve rekonstruktionen, der gør indtryk

Af Lone Nikolajsen

Det er ikke selve rekonstruktionen, der gør *Rekonstruktion Utøya* seværdig. Den er ellers en bærende idé i Carl Javers dokumentarfilm, hvori fire overlevende fra massakren på Utøya mødes i et filmstudie ude på landet i Nordnorge for at mindes og dele deres oplevelser med 12 jævnaldrende.

Det gør de ved at lade de overlevende på skift instruere de 12 andre unge og på den måde iscenesætte en nedskaleret rekonstruktion af hændelserne. Det som Rakel, Mohammed, Torje og Jenny fortæller om deres oplevelser fra øen, gør et stort indtryk på mig og på de 12 unge, men de 12 andres reaktioner er ikke i sig selv spændende.

Man behøver ikke se andre synke en klump for selv at gøre det. Og rekonstruktionerne – hvor de 12 unge løber rundt på et sort gulv, hvorpå øens geografi i formindsket udgave er opridset med hvid tape – gør heller ikke noget for ens forståelse af, hvad det vil sige at blive forsøgt dræbt af en højreradikal terrorist, at blive væk fra sin kæreste under en massakre eller at se sin bror blive skudt i hovedet.

Det er de fire mundtlige fortællinger, der gør det. Det, der gør det godt, at *Rekonstruktion Utøya* er en film og ikke en radiodoku-

mentar, er deres ansigter. Ikke så meget andet.

Gruppekram

Med fremragende dokumentarfilm som *The Act of Killing* (2012) og *The Raft* (2018) i frisk hukommelse, er det ikke så mystisk, at man har fået den idé at bygge en dokumentarfilm om Utøya-massakren op om en rekonstruktion.

I *The Act of Killing* er det et vildt perspektivåbnende greb at få tidligere torturbødder fra Indonesien til at rekonstruere deres handlinger. I *The Raft* er det ikke handlinger, der rekonstrueres i et studie, men den tømmerflåde, som en gruppe (nu ældre) mennesker krydsede Atlanterhavet på som del af et skrupsikkert og ret farligt antropologisk eksperiment.

I *Rekonstruktion Utøya* virker rekonstruktionen som en dramaøvelse med et uklart formål. Hvor Erik Poppes researchbaserede fiktionsfilm *22. juli* (2018), som skildrede massakren i realtid med synsvinklen konsekvent placeret hos ofrene, bragte en nærmere forståelse, så understreger de 12 medvirkendes amatørskuespil bare, hvor svært forståelig de fire Utøya-overlevendes erfaring er.

Ind imellem rekonstruktionsseancerne, hvor Utøya-overleverne indretter øen med den hvide tape, vælger, hvordan skudlydene skal laves, og giver instrukser, ser

man gruppen af unge mennesker hænge ud i og omkring den lille filmby i et øde norsk landskab.

Først er de generte, hurtigt er de tætte på den ungdommelige måde, hvor der pludselig kan blive råbt »gruppekram«, hvorefter alle rejser sig og løber med åbne arme ind mod menneskeklumpen i midten af lokalet. De ligger og sover på rad og række, går i svømmehallen og spiser måltider ved fælles langborde. Man tænker på, hvor meget den stemning egentlig minder om stemningen på AUF-lejren på Utøya.

Rekonstruktion Utøya lykkes ikke med at skabe forståelse gennem rekonstruktion, men det er en sympatisk film, der gør et nummer ud af at formidle, at mennesker for det meste er gode og eksempelvis sejler ud i både for at redde unge liv, når en ond mand hærger.

Den har sin plads blandt de andre film (Kari Anne Moes *Til ungdommen* (2013) om hele spektret af norske ungdomspolitikere, og hvordan de reagerede på Utøya-massakren, Erip Poppes førnævnte *22. juli* og Paul Greengrass' engelsksprogede fiktionsfilm *22 July*), der skal hjælpe os med at mindes og om muligt forstå, hvad der skete den 22. juli.

loni@information.dk

'Rekonstruktion Utøya'. Manuskript og instruktion: Carl Javér. Norsk. Vises i udvalgte biografier i landets større byer samt Værlose

Den gør et nummer ud af at formidle, at mennesker for det meste er gode og eksempelvis sejler ud i både for at redde unge liv, når en ond mand hærger

